

Celoletna naročnina	175 Lir
Polletna	90 "
Posamezna številka	4 "
Za Jugoslavijo	2 Din

8. september

Odpor proti nasilju in brezobzirnemu izkoriščanju je tlel že dolga leta v najzavednejših in najnaprednejših članih vseh narodov ki so okužali fašistične okove. Neuklonljivi borci za svobodo so dvigali iz obupa trpinčene množice in jih prepričevali, da bo nasilje strto, da bo zasijala svoboda za vse. V nas Primorcih je bila ta vera bolj živa kot kjerkoli, ker je bilo tudi naše trpljenje veliko.

Vojno smo sprejeli kot neizogibno, čeprav trdo in krvavo sredstvo, s katerim bo fašizem zrušen. Odločno smo sklenili doprinesiti temu svoj delež. Doprinašali smo ga že od leta 1942. in že preje. Partizanska borba proti osovražnemu italijanskemu fašističnemu gospodstvu se je širila in predstavljala vedno resnejšega sovražnika za fašistično vojsko in vse fašiste na naši zemlji. Ta naša partizanska borba je bila del, bila je radi svojega brezprimernega junaštva in požrtvovalnosti predstava mogočnega ofenzive proti fašistični Italiji in Nemčiji, ki se je sprostila v Evropi in sčasoma v vsem svetu.

Pod tem nezlomljivim pritiskom je začela pokati in škripati na nasilju in krivici zgrajena fašistična stavba. V svojem obupu in poplahu so sile, ki so to stavbo dvignile in podpirale, pod geslom »rešite, kar se rešiti da« 25. julija 1943. z navideznim padcem fašizma pod novo vladno in novim imenom ohranile fašizem. Toda antifašistične sile se s tem niso zadovoljile. Za nas fašizma ni moglo biti konec dokler ni izginil z naše zemlje zadnji italijanski vojak, ki je s svojim orožjem širil in branil fašizem. In z neizprosno borbo, prezirajoč žrtve in trpljenja, smo doprinesli levji delež k temu, da se je fašizem sesul.

8. septembra 1943. je z zadnje pedi naše zemlje pobegnula ona italijanska vojska, ki nam je prinašala pokolje in požige, ječe in taborišča. Brez poziva — saj je bila vojska in njeno poveljstvo v popolnem razsulu — je sleherni vojak zapustil slovensko zemljo in hitel, da prekorači narodnostno mejo. Pri nas pa smo v nepopisnem veselju in navdušenju pometli še vse to, kar je za pobeglo vojsko in občinski tajniki ostalo: izginili so fašistični uradi in z njimi vsaka sled po osovraženi upravi. Na očiščenem terenu pa so se pričeli dvigati organi nove ljudske oblasti — NOO — ki so služili za mobilizacijo vseh sil, za nadaljevanje borbe proti fašizmu, proti njegovemu zadnjemu stebru — nemškemu nacizmu.

8. september ostane v zgodovini slovenskega naroda, zlasti pa v zgodovini Primorske zapisan kot dan zmagoslavja slovenskega ljudstva nad dolgoletno krivično in nasilno italijansko okupacijo; kot dan, ko se je ideja borbe za dokončno zrušenje fašizma in za popolno osvoboditev razplamtela v neugasljiv požar, ki je zajel ne samo vsakega Slovenca, temveč tudi demokratične Italijane Trsta, Tržiča in Furlanije. Spomin na zmago 8. septembra nam je bil v izpodbudo za vso nadaljno borbo, s tem spominom smo prenašali najtežje dneve. Končno nas je vsesplošna ljudska vstaja, ki je slavila prvo zmago 8. septembra, privedla preko bojev in žrtv do 1. maja 1945., ko je bil pregnan z naše zemlje še zadnji fašistični okupator.

Z MIROVNE KONFERENCE V PARIZU

Od naših zahtev ne odstopimo

Odgovor dr. Aleša Beblerja Bonomiju

Na seji politično teritorialne komisije za Italijo je jugoslovanski delegat dr. Aleš Bebler očrtal stališče Jugoslavije glede na izvajanja italijanskega delegata Bonomija.

Dr. Aleš Bebler je takoj od početka ugotovil, da Italija že kar po želji in okusu tira vprašanje Primorske in Trsta v vedno večje težave, da bi si le obdržala ozemlje onstran svojih narodnostnih meja, ki si ga je pridobila s svojo politiko prevare. Govornik se je začudil, kako je moglo biti določen za obrambo italijanske stvari v konferenčnem odboru ravno Ivanoe Bonomi, ki ga je italijanska socialistična stranka pred leti izključila iz svojih vrst, ker je zagovarjal italijansko imperialistično politiko v Afriki. Očitno zato, da bi konferenco spet zavedel v zmoto, saj že njegov pojav ne more opravičiti zaupanja, ki ga bi bilo mogoče izkazati demokratični Italiji. V dokaz kramarske politike italijanskega delegata je Bebler obeležil okoliščine, ki se je v njih Italija polastila jugoslovanskega ozemlja v času rapalske pogodbe, pri kateri je Bonomi prav tako sodeloval. Bebler je označil imperialistični značaj rapalske pogodbe, kakor tudi londonskega pakta iz 1915. leta, ki naj bi Italiji zagotovila prevladujoč položaj v Jadranu. Bonomi jo govoril, da so se takrat Italijani borili za osvo-

bojenje izpod avstrijskega jarma, toda Slovani se cela stoletja niso borili samo proti Nemcem, marveč tudi proti beneškim patricijem. Italijanski zagovor pomeni obrambo politike italijanske vlade, ki hoče pognati svoj narod v tok šovinistične napadalnosti. Zgolj spricho grožnje, da bodo Italijani v smislu londonskega pakta zasedli še Dalmacijo, se je morala Jugoslavija pred 26 leti odreči svojim pravičnim aspiracijam. Bonomi pa je včeraj po vsem tem še zatrjeval, da je bila rapalska pogodba »pravična in zadovoljiva«.

V znamenju šovinistične agresivnosti italijanska delegacija ni oklevala utemeljevati svoje zahteve s podatki ljudskega štetja iz leta 1921, ki so bili namenoma potvorjeni in za katerih točnost se niti Italijani sami ne upajo jamčiti.

Bonomi je včeraj govoril proti francoski črti, toda prav ta predstavlja že neizpodbiten dokaz italijanske ekspanzije. Italija vse do konca prve svetovne vojne ni nikoli zahtevala Trsta, ne leta 1868. ko ji je pripadla Slovenska Benečija, ne leta 1915. v pogajanjih z Avstrijo, sedaj pa protestira, ker ji ne bo pripadel. To je zgolj nov dokaz, kako narašča njen imperializem od dne do dne.

Zavojevalni duh Italije

V utemeljevanju svojih teritorialnih zahtev nasproti Jugoslaviji se je Bonomi oprl na ekonomske razloge, ki pa le slabo prikrivajo italijanske ekspanzionistične namere in docela osvajaški duh. Argumenti o gospodarskih potrebah, o električnih in predilski železnici, ki naj bi po italijanskem ozemlju vezala Trst z Avstrijo, da bi se tako »bolje zagotovilo« tržaško blagostanje, niso nič drugega, kakor izraz prikritih agresivnih naklepov. Razlog, da se glavno mesto ne sme ločiti od pokrajine, kakor je argumentiral Bonomi italijanske zahteve v zvezi z Gorico, Italiji ni dostopen, čim ga uveljavlja Jugoslavija v obratnem smislu, pa čeprav se tako upravičeno. Mar ni takšna italijanska logika prav tista, ki je bila lastna osi Rim-Berlin? In to na področju, kjer je medzavezniška komisija narodnostne meje že preučila in jasno ugotovila. Francoska črta pušča izven jugoslovanskih mej nad 90.000 Slovencev. Zato nobena gospodarska argumentacija ne more opravičiti take rešitve. Na-

čelo o narodnostnem ravnotežju, ki je v resnici docela novo, ki ga prej v zgodovini nikoli niso poznali, posvečuje samo nasilje, ki ga je svoj čas zakrivil osvajalec.

Prav to nasilje do kraja osvetljuje absurdnost take teorije. Potemtakem bi lahko Italijani zahtevali zase kraje v Franciji, Zedinjenih državah, v Maroku in Alžiru, v Egiptu in celo v Avstraliji, kjer imajo Italijani po naključju večino, da bi se tako izpolnilo načelo narodnostnega ravnotežja. Za to prihaja ob vsem tem zavojevalni duh italijanskih tez toliko bolj do izraza ob včerajšnjem Bonomijevem zavijanju. »da francoska črta ni v skladu z narodnostno mejo, da ustvarja zlokonno krivico, pa da jo zavračajo celo jugoslovanski narodi in vlada«. Ena sama meja je, ki loči italijansko ozemlje od jugoslovanskega. Te Italija ne prizna, francoska črta poteka v vsej svoji dolžini po narodnostno slovanskem ozemlju in v resnici tudi gospodarsko pomeni zgolj razkosanje Primorske.

In spravljivost nove Jugoslavije

Bebler je nato posebej govoril o tržaškem mednarodnem področju. Jugoslavija je do skrajnosti popustila v vprašanju Trsta in pristala na njegovo internacionalizacijo pod določenimi pogoji, ki so izraz njegove nujne povezano-

Obletnica 8. septembra je zato naš veliki praznik konca italijanske sužnosti, ki se ne sme več povrniti, praznik mobilizacije vseh naših sil zato, da se ne povrne; zato, da premagamo vse one sile, ki nam jo hočejo ponovno vsiliti.

Jugoslavija je lani v septembru predložila mejo, ki je idealno ločila jugoslovanski narodnostno strnjeni teritorij od italijanskega, ki ga je prekoračila zgolj tam, kjer je bilo nujno potrebno, da se zagotovi gospodarski razvoj obmejnih krajev. Zgolj da dokaže svojo dobro voljo in spravljivost je v načelu pristala na odločitve sveta štirih velesil. Toda nujno je potrebno, da se na novo določi italijansko-jugoslov. meja. Jugoslavija zato predlaga novo mejo, zavedajoč se silnih žrtv, ki jih bo morala doprinesiti, ko z njo stvarno prepušča Italiji polovico

Kanalske doline, velik del Beneške Slovenije in celo del goriških predmestij, torej področja, ki bi morala dejansko vsa pripasti njej. S to novo mejo žrtvuje Jugoslavija Italiji najmanj 45.000 prebivalcev slovenske narodnosti. V teku nadaljnje razprave je Bebler dejal, »bom neovržno dokazal pravico Jugoslavije do slehernega kraja teh področij, pravico, ki se opira na strogo demokratična načela, na težnje, ki jih je izrazila ogromna večina prebivalstva vse Primorske, ki že leta in leta zahteva svojo združitev z Jugoslavijo«.

Šest predlogov

V obci debati, ki se je po govorih Bonomija in dr. Beblerja sprožila v politično-teritorialnem odboru za Italijo, prihaja v poštev 6 splošnih predlogov za rešitev tržaškega vprašanja, in sicer:

1. Po načrtu štirih velesil naj bi francoska črta v glavnem predstavljala bodočo mejo med Jugoslavijo in Italijo, Trst s teritorijem od Devina preko Bazovice in Buj do Novega grada pa naj bi se uredili kot posebno Tržaško svobodno ozemlje.
2. Po jugoslovanskem predlogu naj bi potekala meja med Jugoslavijo in Italijo tako, da bi polovica Kanalske doline pripadla Jugoslaviji, da bi ji pripadel tudi del Slovenske Benečije, vsa Brda, Gorica s Podgoro in ostalimi predmestji na levem bregu Soče, ozemlje Tržaškega svobodnega ozemlja pa naj bi se omejilo na področje od Čedasa mimo Opčin, Bazovice in Ricmanj do Žavelj.
3. Ukrajinski predlog se le neznatno razlikuje od jugoslovanskega in prisoja Jugoslaviji predvsem Gorico.

4. Južnoafriški predlog priznava francosko črto za mejo, Tržaškemu mednarodnemu ozemlju pa priključuje zapadno Istro z mejo na angleški črti, ki vključuje vanj tudi Pulj.

5. Po brazilskem predlogu, naj bi nova medzavezniška komisija proučila položaj v Trstu in na Primorskem z narodnostnih, gospodarskih in zemljepisnih vidikov in imela posebno nalogo: da dožene, ali bi bilo mogoče ustanoviti posebno mednarodno ozemlje med Italijo in Jugoslavijo. V tej komisiji naj bi bili tudi zastopniki drugih držav in ne le štirih velesil, češkoslovaškemu ministrskemu predsedniku dr. Benešu pa naj bi v njej pripadla posebna vloga.

6. Po italijanskem predlogu, naj bi Italiji prisodili Soško dolino, odmaknili mejo od Gorice nekoliko proti vzhodu in razširili Tržaško mednarodno ozemlje do Pulja.

POLITIČNI PREGLED

Pozornost obrnjena zopet na Pariz

Načeli so glavno vprašanje Trsta in jugoslovansko-italijanske meje

Po priznanju vseh krogov v Parizu je naše vprašanje — glavno vprašanje. Sredi tega tedna se je pričelo obravnavanje jugoslovansko italijanskih meja in internacionalizacije Trsta v odboru za politično-teritorialne določbe mirovne pogodbe z Italijo. V imenu Italije je govoril Bonomi. Ta je bil v italijanski delegaciji že po prvi svetovni vojni. Takrat so sklenili za Jugoslavijo tako u-

sodno rapalsko pogodbo.

Sedaj je Bonomi kratkoma za francosko črto. Zahteval pa je celo vrsto krajev kot so Soška dolina, goriška okolica in vse področje, po katerem je speljan goriški vodovod in tudi ves predel, po katerem bi šla »predilska železnica«.

Očividno gre Bonomi po rapalski in starorimski imperialistični poti... seveda po sledovih fašizma.

Določili so mejo med Francijo in Italijo

V začetku tedna se je zvedelo, da je politično-teritorialna komisija za Italijo sprejela člen pogodbe, ki govori o odstopu ozemlja Franciji. V skladu s predlogom Sveta ministrov je poprava meje v korist Francije.

V komisiji je najprej prišlo do glasovanja o odstopitvi visoke planote Mont Cenis Franciji. 15 delegacij je bilo za to, da Italija odstopi to ozemlje; glasovanja so se vzdržale Indija, Nova Zelandija, Holandija, Južna Afrika in Avstralija. Delegat Avstralije je izjavil, da se vzdržuje glasovanja zaradi »pomanjkanja informacij« o celi zadevi. Gotovo je skušal tudi za to visoko planoto

ustanoviti posebno podkomisijo, da bi se tako zavleklo celotno delo komisije.

Soglasno pa je bil sprejet popravek meje v globino kakih 3—5 kilometrov v predelu Mont Thabore in Chabertona v korist Francije.

Področja Brigue in Tende mora Italija odstopiti Franciji. V zvezi s tem so predstavniki Holandije, Avstralije in Južnoafriške unije postavili gotova vprašanja delegatu Francije Couve de Murvilleju. Ta je v svojem odgovoru izjavil, da bo Francija pustila Italiji vas Olivetti, obljudeno z Italijani, ki naj bi po predlogu Sveta ministrov pripadla Franciji.

Grški „plebiscit“ Silen monarho-fašističen teror

Preteklo nedeljo je bil v Grčiji referendum o državni obliki. In izid glasovanja ni presenetil poznavalcev grških razmer, saj je bilo že vnaprej jasno, kdo bo »zmagal«. Za to je temeljito poskrbel grški monarhofašistični režim. Ta je na oblasti od meseca marca in od tedaj ni prišla več do izraza resnična volja ljudstva. S pomočjo posebnih sodišč, monarhofašističnih tolpe, orožništva, policije in ob podpori okupacijskih čet se je zdela igrača izvesti nepravilni plebiscit v Grčiji.

Na deželi — v Grčiji — je bilo pravo junaštvo, ki pomeni pravi čudež, če si je kdo upal voliti za demokracijo. V velikih mestnih središčih so izid vse drugačni. Tam se je demokracija resno borila za zmago proti monarhiji.

Po nedefinitivnih vesteh je bilo oddanih na nedeljskem »referendumu« v Grčiji 1.394.000 glasovnic, od tega nekaj nad 1 milijon, to je 72,4% za monarhijo.

Demokraciji grški listi ugotavljajo, da je kljub nasilju in prevradi Grčija — demokracija. Demokracija je dobila večino v Pireju, Solunu, Volosu in mnogih drugih krajih. Tudi v Atenah, na Kreti in drugih mestih, kjer si policija ni upala uporabljati strojnice, je dobila demokracija 50% glasov. Vasi in oddaljeni krajci pa so pod oblastjo vladnih tolpe; v njih vlada strah in trepet. Tesalski kmetje beže v mesta, kar je zelo neugodno za izvedbo žetve.

Ob obletnici začetka II. svetovne vojne

Britanska komunistična stranka je ob priliki obletnice začetka druge svetovne vojne objavila proglas. V njem napada ameriški imperializem in zunanjo politiko angleške vlade. Nato nadaljuje: »Reakcija dviga sedaj greben.

Tako so vladne in druge tolpe priborile na deželi kralju 90% glasov.

Nikoli in v nobeni državi ni bilo tako velike razlike v mnenju med prebivalci mesta in dežele.

Iz tega lahko kralj Jurij izvaja posledice — to je, da tu ni več prostora zanj in za njegovo dinastijo.

Monarhija se bo mogla vzdržati samo s pomočjo bajonetov.

Dosedanji grški regent, nadškof Damaskinos, je podal ostavko. Posle pa bo vodil do povratka kralja.

Ministrski predsednik Caidaris, ki se je nahajal na mirovni konferenci v Parizu, je odpotoval v London, da uradno obvesti grškega kralja Jurija o izidu glasovanja.

Povratak kralja pričakujejo koncem tega meseca.

Osrednji odbor »Eam-a« (skupina leve) zahteva, da se razveljavi nedeljske nepravilne volitve v Grčiji.

Glavni tajnik grške Komunistične partije Zachariades piše v listu »Rizospastis«, da se bo s povratkom monarhije še povečala državljanska vojna v Grčiji. Zahteva takojšen umik britanskih čet. Nadalje pravi, da mora priti v Grčijo do koalicijske vlade na najširši podlagi. Nato zahteva amnistijo in svobodo sindikalnega združevanja.

Njen glavni agent je imperialistična Amerika in politika laburistične vlade jo podpira.

Z nadaljevanjem imperialistične politike proti Sovjetski zvezi je laburistična vlada dala drago ceno pomoči svetovni reakciji.

Protestno pismo okrožnega odbora SIAU konferenci zunanjih ministrov v Parizu

ZVU v Gorici odklonila dovoljenje za proslavo obletnice vstaje primorskega ljudstva

Dne 8. septembra 1943. je vse svobodoljubno človeštvo pozdravilo veselo vest o brezpogojni kapitulaciji Italije. Kleenil je glavni steber in podpornik nacistične Nemčije pred zmagajočimi armadami zaveznikov. Tudi narodi, ki so tisoče kilometrov oddaljeni, so se veselili te zmage in se nadejali skorajšnjega konca vseh fašističnih napadalcev.

Temvečje je bilo veselje in radost za primorsko ljudstvo, ki je po tolikem trpljenju v dolgih desetletjih dočakalo dan osvoboditve izpod tiranstva, ki mu ga ne pozna primere novejša zgodovina. Upravičeno je bilo veselje in zadoščenje prebivalstva te pokrajine še prav posebno zato, ker je s svojim oboroženim partizanskim uporom v neomajni meri pripomoglo k preganjanju okupatorja s te zemlje. Ni bilo žal slovenskim materam svojih sinov. Velike in težke žrtve je terjala italijanska okupacija, toda z 8. septembrom so bile plačane vse žrtve in vse trpljenje. Za občutek je zanimivo, da so se vojaki in fašisti razpadle italijanske vojske potegnili daleč proti zapadu čez Sočo in Tagliamento, ne da bi poskušali braniti »terra italianissima«, pri Postojni ali na kaki Wilsonovi črti. Občutek, da so na tujih tleh, jih je gnal prav do tja, od koder se je začelo njihovo prodiranje 1915. leta.

8. september je praznik osvoboditve izpod italijanskega imperializma in dan splošne vstaje za izgon zadnjega okupatorja iz naših mest, nemške vojske. To nalogo je primorsko ljudstvo tudi častno izpolnilo, da je z lastnimi silami in s pomočjo Jugoslovanske Armije osvobodilo vso deželo tja do Čedad in čez.

Ne bi navajali tega, ako bi to

ne služilo za razumevanje ogorčenja našega ljudstva, ko je na zaproseno dovoljenje pri ZVU za proslavo 8. septembra dobilo negativen odgovor. Goriško ljudstvo ne sme torej, dokler je tu ZVU, proslavljati zmage nad fašizmom, nad zatiranjem in agresijo. Ne sme proslavljati dneva lastne zmage in lastne osvoboditve.

Vsa Amerika in njeni prebivalstvo je proslavljala 8. avgust kot veliki dan zmage nad japonskim fašizmom. In vendar ni japonski vojaški škorenj neposredno gazil in zatiral ameriške zemlje. Primorskemu ljudstvu se brani proslavljati dan, ko si je snelo suženjski jarem, ki ga je žulil nad dve desetletji.

Da bo slika položaja popolnejša, navajamo sledeče primere »nepristranosti ZVU«: ZVU je dovolila proslavo 4. novembra 1945. v Gorici, dan ki pomeni za ljudstvo Julijske krajine, pričetek suženjstva in tiranije.

Nadalje: dovolila je praznovanje in proglasila za praznik »z vsemi posledicami« 25. april, dan vstaje v Italiji, kar nima ničesar skupnega z vstajo in osvoboditvijo Julijske krajine.

Nadalje: dovolila je praznovanje 9. avgusta, 30. obletnico zasedbe Gorice po italijanskih četah. Dan, ki je vsled izkušenj kasnejših let upravičeno skrajno osovražen od prebivalcev J.K. V dokaz resnice naj služi dejstvo, da je popolnoma propadel poskus fašističnih imperialističnih elementov, da bi proslavljali na goriških ulicah dneve, ki pomenijo za goriško prebivalstvo nasilje in zatiranje. Goriško ljudstvo ni dovolilo in nikdar ne bo dovolilo

takih proslav na svojih tleh, ki jih uprizarjajo fašistično imperialistični elementi.

Taka je nepristranost ZVU. Vsled navedenih dejstev ne morejo izostati velika razočaranja tukajšnjega demokratičnega prebivalstva. Tako stališče ZVU ne utrjuje miru, ampak ustvarja nemire; ne brani pravic demokratičnega prebivalstva, ampak podpihuje imperialistične vojnoujskaške elemente.

Izdajalci naroda in vojni zločinci obsojeni

Rupnik, Rösener in Hacin na smrt, ostali pa na odvzem svobode od 15 do 20 let

V petek preteklega tedna je vojaško sodišče IV. armade v Ljubljani izreklo obsodbo nad vojnimi zločinci in narodnimi izdajalci. Po predlogu zastopnika vojaškega tožila JA, da vztraja pri obtožnici in zahteva pravično kaznovanje obtožencev, da se pri odmeri kazni upoštevajo olajševalne okoliščine je vojaško sodišče obsodilo:

1. Rupnik Leona roj. 10. avgusta 1880. v Lokvah v Trnovskem gozdu, divizijski general bivše jugoslovanske vojske, za časa okupacije predsednik Pokrajinske uprave v Ljubljani, na smrt z ustrelitvijo, trajno izgubo političnih in državljskih pravic ter na zaplenbo celotne imovine.

2. Roesener Ervin na smrt z obešenjem ter zaplenbo celotne imovine.

3. Dr. Rožman Gregorij na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo 18 let, izgubo političnih in državljskih pravic za dobo 10 let po izdržani kazni ter zaplenbo celotne imovine.

4. Dr. Krek Miha na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo 15 let, izgubo političnih in državljskih pravic za dobo 10 let po izdržani kazni ter zaplenbo celotne imovine.

5. Vizjak Milko na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo 20 let, izgubo političnih in državljskih pravic za dobo 10 let po izdržani kazni ter zaplenbo celotne imovine.

6. Dr. Hacin Lavro na smrt z obešenjem, trajno izgubo političnih in državljskih pravic ter zaplenbo celotne imovine.

Poslušalci v dvorani so stoje poslušali izrek pravične sodbe nad skupino narodnih izdajalcev. Stroga in pravična sodba je bila sprejeta od občinstva z največjim zadoščenjem. Medtem ko se je obsojeni Vizjak komaj vzdržal vesolja, sta Rupnik in Roesener globoko povesila glavo in si z desnico zakrila obraz. Hacin pa je brezbržno zrl pred se.

—:—

Razprava proti Rupniku in ostalim je razkrila v vsej svoji gototi izdajalsko delo reakcije na slovenskih tleh. Pred celotnim našim narodom je vstala popolna slika zločinske igre izdajalcev in vojnih zločincev: njih načrtno, hladnokrvno varanje ljudstva, njihovo brezmejno sovraštvo do vsega ljudskega, do bratske sovjetske zveze, njihovo iskanje po-

Zato se Okrožni odbor Slovan-sko-Italijanske antifašistične unije in vse demokratične množične organizacije obračajo na konferenco zunanjih ministrov, da intervenira na pristojnem mestu, da se končno napravi red, odpravi pristranost in da se zagotovi izvajanje demokratičnih svobod-sčin, tistih svobod-sčin, ki jih uživajo vsi državljani v resnično demokratičnih državah.

moči pri tujcih, naših sovražnikih, ter njih enotno nastopanje kadar je šlo za zatiranje demokratičnih stremeljenj in njih brezobzirno poseganje po vseh mogočih sredstvih, kadar je šlo za uničenje teh stremeljenj.

Iz te razprave je slovenski narod šele razvidel, s kakšnim podlim in krvoločnim sovražnikom je moral voditi težko in dolgoletno borbo. Građivo, ki se je nabralo na tej razpravi, pa uči in utrjuje naše ljudstvo za še uspešnejši boj proti ostalim izdajalskim skupinam, ki še vedno niso položile orožja in ki bodo za svoje zločine pred ali slej odgovarjale pred ljudsko sodbo. Ravno ta proces je pokazal v vsej svoji veličini pravilno pot, ki jo je ubrala Osvobodilna borba in njeni voditelji. Brez te borbe, brez takšnega vodstva, ne bi bila mogoča zmaga nad to izdajalsko sodrgo.

Kako zaslepljeno in zločinsko je bilo njih delovanje tudi na naših tleh, naj našim čitateljem podamo samo nekaj cvetk, ki jih je »Vipavec« še meseca aprila 1945. podal svojim čitateljem.

»Velike akcije proti partizanom so končane. Vsi bunkerji Titove armade« so prazni. Ni več municije, ni več oblek, še manj hrane. Nešteto življenj je uničenih. Po gorah je zavladal mir. Partizanski odredi so razbiti, razkropljeni, zdesetkani, brez vodstva; izmučeni in izstradani. Tako je končala opevana »Narodno osvobodilna vojska«. Danes partizani na Primorskem dejansko ne morejo predstavljati nobene vojaške sile več. Kar jih je ostalo po hribih, so le še roparske tolpe, ki se ne upajo domov, ker so preveč krvave njihove roke.

In tako dalje. Kaj pa se je zgodilo po štirinajstih dneh? Tista narodna osvobodilna vojska, ki ni imela po mnenju belogardiističnih izdajalcev, ne hrane in ne municije, tista naša hrabra vojska je dva tedna pozneje zavzela Trst in Gorico ter nam prinesla toliko zaželjeno svobodo, na žalost vseh domobranskih in belogardiističnih tolpe, ki so zaman prisegali na Hitlerja in Rupnika ter na njegov udarni bataljon, »največji strah in trepet Titove garde«.

Na Rupnikovem procesu je izjavil javni tožilec: »Taka obsodba čaka vse, ki se stavijo izven slovenskega naroda«. In k tem besedam nimamo ničesar pristaviti.

Trst in vsa Primorska zahteva člane stavkovnega odbora v svojo sredo

Pretekli teden je tržaško ljudstvo v desetstisočih napomilo, da pred sedežem ZVU na trgu Malta z mirnim toda odločnim nastopom podprlo delegacijo, ki je nesla polkovniku Bowmanu 84 resolucij, ki jih je podpisalo delavstvo vseh tržaških tovarn in ljudstvo vseh kvartov in sektorjev.

Na trgu Garibaldi, ki je bil prepoln, je stopil iz množice tovariš, ki je med drugim dejal:

»Borili smo se za svobodo, danes pa vidimo, da preganjajo naše voditelje, medtem ko se fašistične skupine nemoteno kretajo po mestu in sedijo na vodilnih

mestih v upravi. Našo upravičeno stavko, ki je bila edino orožje proti fašizmu, so proglasili za nezakonito. Toda če je ta borba proti fašizmu nezakonita, potem je bila nezakonita vsa naša borba in partizanska vojna, to pa je nesmiselno.

Zavezniška vojaška uprava mora vedeti, da so vsi naši voditelji resnični predstavniki ljudstva in se morajo vrniti na svoja mesta. ZVU mora to upoštevati, ker je to volja ljudstva in ker so množice ogorčene zaradi odloka, ki je nedemokratičen in reakcionaren. Ljudstvo je burno pozdravljalo te

besede ter venomer vzklikalo, naj ZVU prekliče svoj odlok. Množice so se mirno razhajale toda prišlo je vendar na več mestih do incidentov z neofašisti in civilna policija je začela nasilno razganjati ljudstvo, ga pretepal s kiji ter streljala v zrak, da bi ustrašila razjarjeno množico.

Tudi na Goriškem so se vršila množična zborovanja in predavanja, na katerih se je razpravljalo o protiljudskem ukrepu ZVU proti članom stavkovnega odbora. Posebno dobro so bila obiskana zborovanja v Šempetru, Dornbergu, Mirnu, Opatjmscu, Gradiški, Kojskem, Kozani, Ročinju in Kobaridu. Ljudstvo je enodušno zahtevalo preklic odloka ter je z glasnimi vzkliki potrjevalo izglasovanim resolucijam, ki so bile predložene ZVU. Nerazumljivo je množicam cele dežele, kako da si upa upravna zavezniška oblast klicati pred sodišče naše zaslužene borbe proti fašizmu, med katerimi so borci iz Španije ter odklovanci z visokimi zavezniškimi kolajnami.

Obenem so na teh zborovanjih razpravljali, kako se bo proslavila 3. obletnica vstaje primorskega ljudstva, dne 8. septembra. Zborovanja so bila silno živahna in zanimiva ter so bila dovoljena od ZVU.

Z mladinske proge pišejo...

Dragi vsi!

Vaša Nadja bi vam rada do podrobnosti opisala življenje v Brčkem in okolici, a za danes se moram omejiti na opis poseta brigad.

Teden dni sem bila v Bukinjah. Vozila sem se okoli po brigadah: še nikoli v življenju se nisem toliko vozila. Ogledala sem si bosanske kraje Tuzlo, Bijelo, Bisterrac, Lukavac, Dobo in njegovo bližino. Reka Sava je v Brčki tako široka, da so po njej večkrat pluli sovjetski brodovi.

Nailepši logor pa so nam pripravili v Kiseljaku. Imamo tri velike šotore, ki imajo ob strani trto za šport. Kiseljak je eden izmed najlepših krajev cele Bosne. Bil je včasih letovišče. V ozadju vidiš goro trpljenja bosanskih partizanov »Konjul planino«. Že v Bukinjah sem poslušala tovariše, ki so peli divno pesem o tej gori.

Te dni je prišlo v Kiseljak 2000 mladincev - predstavnikov vseh 100 brigad. V njih je mladina iz vseh krajev Jugoslavije — nadalje so Bolgari, Čehi, Romuni, Grki, Albanci, Francozi in drugi. Manifestacija je bila res nekaj ganljivega. Tako različni narodi — mladina iz vse Evrope — a vsi strnjeni v tej medsebojni ljubezni, ki združuje vse demokratične in proletarske mladince.

Tudi v Kiseljak je prišlo mnogo novinarjev iz Beograda in Zagreba; celo madjarski novinar je bil tu z nami. Naše življenje poteka zelo živahno. Slikali so nas in posnetek je šel v beograjsko časopisje.

Ponosni smo, da pripadamo k jugoslovanski neustrašni mladini. Tu se utrdijo značaji — prav zato sem srečna. Mislim, da ste vsi lahko ponosni na nas. Samo sovjetska mladina je zmogla kaj takega, kajti tu niso vse težave majhne. Človek mora biti prekaljen, da prenese to življenje. Povem vam samo to: Prečitajte one strani knjige »Kako se je kalilo jeklo«. Taki smo mi, neustrašni in neutrudljivi proti vsemu in vsem. Prej si nismo niti predstavljali, da bo to delo tako odgovorno in da bo zahtevalo toliko pažnje. Ogromno posla imamo s statistiko. Dragi, bodite prepričani, da v tem težkem času za vas in za nas vse Primorce, sem z dušo z vami in vas prav pristrčno pozdravljam. Bodite pogumni in ponosni proti sovražniku.

Vaša Nadja.

GLAS IZ MESTA IN Z DEŽELE

Gorica

Prisrčna odhodnica naše mladine

V sredo zjutraj je odšla izpred Ljudskega doma močna skupina mladincev slovenske in italijanske narodnosti na gradnjo mladinske proge Brčko-Banoviči. Ob tej priliki se je zbralo pred odhodom večje število ljudi, ki je odhajajoče pozdravilo s ploskanjem in jim želelo srečno pot. Veselo prepevajoč so korakali po goriških ulicah proti demarkacijski črti.

Mnogo tovarišev in tovarišic, ki so se prijavili, pa niso mogli več sprejeti, ker je bilo število že zaključeno. Zlasti velik odziv je bil v komenskem okraju in v Furlaniji.

Mladim udarnikom želimo vso srečo ter mnogo uspeha pri obnovi Mladinske proge!

Kromberk pri Gorici

ZVU nam je prepovedala tombolo

To nedeljo smo imeli namen prirediti javno tombolo, a zavezniška vojaška oblast nam je ni dovolila. Torej tudi najbolj nedolžne prireditve se nam zabranjujejo. Vprašamo se, če je to ona demokracija, katero smo si izbojevali in o kateri se še vedno razpravlja v Parizu. Vidimo ponovno, da ni nič novega pod soncem!

Štandrež pri Gorici

Pogreb tov. Berceta

V torek se je vršil pogreb Lovreta Berceta, katerega so iz neznanih vzrokov ustrelili zavezniški vojaki. Na zadnji poti, ga je spremljala velika množica ljudstva, ki je bila globoko presunjena od zadnjih dogodkov. V cerkvi in na pokopališču je pel domači pevski zbor žalostinke, godba pa je igrala žalne koračnice. V zadnje slovo trpinu Lovretu je spregovoril zastopnik SIAU iz Štandreža, ki je med drugim dejal, da je pokojnik bil dalj časa interniran v zloglasnem taborišču Dachau, odkoder se je vrnil pred letom dni popolnoma izčrpan in bolan. Lahka mu domača zemljica!

Streljanje pijanih vojakov in ustrahovanja mirnih vaščanov

V nedeljo zvečer sta prišla v Molarjevo gostilno dva vinjena ameriška vojaka, ki sta zahtevala pijače. Ker jima je natakari- ca to odbila, sta potegnili samo-

krese ter začela ustrahovati navzoče goste. Pred gostilno je eden izmed njih, ki je dobro govoril poljsko, začel streljati v zrak.

Previdna natakari- ca je klicala policijo, ki je začela zasledovati nasilna vojaka in enega tudi aretirala. Lastnica gostilne je ta neljub dogodek javila ameriški policiji, katera se je drugo jutro vrnila v vas ter v navzočnosti zgoraj navedenih vojakov izvršila preiskavo. Isti večer so ameriški vojaki ustrahovali goste v Lutmanovi gostilni.

Skrajni čas bi že bil, da bi nadrejene zavezniške oblasti strogo nastopile proti posameznim vojakom, ki kalijo mir v naši vasi.

Podsobotin

Naši mladinci

Kakor v vseh drugih krajih naše dežele, se tudi naša mladina vedno in vedno spominja naših osvoboditeljev za svobodo. V času velike stavke smo tudi mi nabrali precejšno količino sadja; nismo pozabili na naše ranjene in bolne tovariše, ki se nahajajo v bolnici sv. Justa. Kako smo bili vzradoščeni, ko smo videli v naši vasi avto, ki je nosil označko Triglav z zvezdo. Da bi že prišel tisti čas, ko jih bomo za vedno imeli v naši sredi!

Bukovica

Pevski koncert

Preteklo nedeljo je domače pevsko društvo »Triglav« priredilo velik pevski koncert pri katerem so sodelovali pevski zbori bližnjih in tudi daljnih vasi spodnje Vipavske doline.

Prireditve se je vršila na prostem in udeležilo se je preko tisoč ljudi.

Po pozdravu predsednika domačega društva so nastopile mladinke iz Renč s telovadno točko, katero je spremljal orkester s himno »Naprej zastava slave«. Nato so se vrstili pevski zbori iz Vogrškega, Rihemberka, Mirna, Dornberga, Prvačine in Bukovice, ki so nastopili z različnimi pesmi. Prijetno so nas iznenadili pevski nastopi opernega pevca Arčona iz Bukovice in baritonista Alojzija Uršiča. Pri klavirju pa je spremljala tov. Danuška Klančič iz Štandreža.

Mladinke iz Renč so predvajale goriško-kraško kolo, mladinke iz Bukovice pa sliko »Trpljenje Primorske«, ki so jo izvajale z zborna recitacijo in petjem. Igral je orkester iz Renč.

Medea v Furlaniji

Športne tekme

V nedeljo, 1. septembra so se vršile v tej prijazni furlanski vasi razne športne tekme, katerim je prisostvovalo preko tisoč gledalcev.

Izidi tekem so bili prav razveseljivi.

Sveto pri Komnu

Na mladinsko progo

Ob priliki osnovanja IV. udarniške brigade, ki je določena na progo Brčko-Banoviči, je naša vas poslala iz svoje sredine enega izmed najboljših mladincev, da bi tako preko njega doprinesla skromen delež k obnovi naše ljubljene Jugoslavije.

V ta namen je naša mladinska organizacija izvedla nabiralno akcijo prostovoljnih prispevkov s prav lepim uspehom. Nabralo se je lir 2138. Posebno so se odlikovali: KNOO in prosvetno društvo »Draga«, ki so darovali vsak po 500 lir. Vodstvo mladinske organizacije se vsem darovalcem prisrčno zahvaljuje.

Pliskovica

Otroci so se vrnili iz Jugoslavije

Otroci, ki so se nahajali na letovanju v raznih krajih Jugoslavije so se vrnili na svoje domove. Imeli smo priliko govoriti z mnogimi in vsi so enoglasno izjavili, da se jim je godilo prav dobro. Nekateri bi si želeli kar nazaj. Hrana je bila vedno dobro pripravljena in izdatna. Ko so se vračali domov, so jih pionirski iz Ljubljane pozdravili na postaji ter jim podarili zastavo, katero so prinesli s seboj.

Kobjeglava

Mladina za naše borce

Naša mladina se ob vsaki priliki spominja velikih žrtev, ki so jih doprinesli naši borci za našo svobodo. Pred kratkim je obiskala bolnega tovariša Pipana Branka, ki se zdravi v Valdoltri ter mu poklonila 1020 lir, ki jih je nabrala med domačini. Seveda niso pozabili tudi na udarnike proge Brčko-Banoviči, katerim so poslali 450 lir.

Mladino Kobjeglave stavimo za zgled vsej ostali mladini okraja. Posnemajte jo!

Kanal

Civilna policija ponovno aretirala naše aktiviste - zapleni avto in odpelje šoferja

Zdi se, da člani naših organizacij presedijo več časa v zaporih.

kakor pa doma. Skoro, da ne mine teden, da jih ne sedi pet ali šest za zamreženimi okni. Ne verujemo, da bi člani naših odborov opravljali stalno nezakonita dejanja, ki bi bila vzrok, da jih civilna policija tako vestno zasleduje.

Nič čudnega, če se naši odborniki upirajo, da bi civilna policija prisostvovala konferencam in sejам naših organizacij. Mislimo, da vedo civilni policisti kakšen delokrog imajo in kako imajo vršiti svojo službo. Mi pustimo cesarju kar cesarjevega, a ne bomo nikoli dopustili, da se bodo nepoklicani brigali za stvari, ki se jih ne tičejo.

Tako se je zgodilo tudi v nedeljo v našem trgu, ko se je vršila naznanjena in odobrena konferenca okrajnega aktiva Slovensko-italijanske unije. Ker se delegatje niso strinjali, da bi civilni policisti prisostvovali zborovanju, so jih naprosili, naj se odstranijo. Da se to izvede je član okrajnega odbora SIAU, tov. Škabar Franc z nekaj tovariši stopil do inšpektorja s prošnjo, naj odpokliče svoje podrejene policiste. Ker je ta intervencija bila brez uspeha je posegla vmes ameriška policija, nakar so se civilni policisti umaknili.

Po zaključenem zborovanju je prišlo na cesti do prepira in ob tej priliki so policisti v svoji gorečnosti aretirali štiri osebe ter jih odpeljali v goriške zapore. Med njimi je tudi član okrajnega odbora SIAU tov. Škabar.

Isti dan je civilna policija pod vodstvom inšpektorja Ozečka ustavila avto z označko SP 1466, ga temeljito pregledala, potniki so se morali odstraniti, lastnik z avtomobilom vred pa je bil odpeljan v zapor.

Kakor smo zvedeli so lastnika avtomobila, tov. Franceta Bratuž še tisti dan izpustili, drugi dan pa so mu vrnili tudi avto.

Borjana

Mož beseda

Pred mesecem je šla delegacija iz naše vasi k župniku, naj že vendar enkrat preneha s političnimi urami v cerkvi in z njegovim protiljudskim delovanjem. Delegacija mu je jasno in ponovno dokazala vse njegove dosedanje zmote in pogrške, nakar je g. župnik pristal, da ne bo vmešaval politiko v pridige in pri tem je ostalo. A ne za dolgo. Komaj je minilo štirinajst dni, že se je začelo: da bomo izobčeni, da nas ne pokoplje v posvečeni zemlji in podobno. To se vrši dan za dnem in pri posebnih molitvah ne pozablja, da je treba moliti za sre-

no priključitev Julijske krajine k Italiji.

Sedaj pa pretuhtajte ljudje božji, ali je tak duhovnik ljudski duhovnik? Ali ga morete še prištevati duhovnikom? Mislimo, da se moramo ne samo mi, temveč vsi njegovi sobratji obrniti od njega. »Črna zemlja naj pogrezne, tega kdor odpada«.

Mladina je stopila na plan

Preteklo nedeljo nas je mladina iz Borjane razveselila z dobro uspešno kulturno prireditvijo. Podala nam je dve enodejanki ter več deklamacij.

Prosvetno društvo »Nadiza« iz Kreda je zapelo nekaj pesmi in tov. Vida solospjev »Slovo od Marjetice«. Po končani prireditvi so se vsi udeleženci zbrali pred Subotičevo gostilno in veselo prepevali ter vzklikali nov, jugoslaviji.

Ali čebela škoduje grozdju?

Naši ljudje še vedno napačno pojmujejo nekatere stvari, ker niso pravilno poučeni in ker niso navajeni gledati na vsako stvar tudi iz znanstvenega vidika, pač pa presojajo stvari ali pojave na podlagi mnogokrat napačnih izročil ali celo vraž, ki jih često privedejo do nepravilnih in nezdružljivih sklepov, kar jim utegne tudi gospodarsko škodovati.

Tako se n. pr. vsako leto v tem času naši trtorejci jezijo na čebele, ker jim te po njihovem... zobajo grozdje. To prepričanje, ki ga imajo razni kmetovalci privede često do sovraštva do te koristne živalce, privede do spora med trtorejci in čebelarji, ki vozijo svoje čebele na pašo ter ovirajo razvoj čebelarstva. Če pa oviramo čebelarstvo delamo veliko škodo sami sebi in splošnosti predvsem ker je žeteti, da bi redilni in zdravilni med bil bolj upoštevan pri prehrani človeka.

Vsi tisti torej, ki se bojujejo, da jim čebele zobajo grozdje, naj pomislijo, kako je sestavljen ustni aparat čebele. Seveda ni to tako enostavno in lahko videti, zato pa moramo verjeti učenjakom, ki so to popolnoma znanstveno ugotovili.

Ne bo škodovalo če si to stvar prav v grobem ogledamo. Na glavni čebele opazimo: oči, tipalnice in usta. Čebela ima 5 oči in sicer 3 navadne in 2 sestavljeni. Sestavljene oči štejejo 4000 delcev pri delavkah in 7000 pri samcih; sestavljena so pa tako, da gleda lahko čebela istočasno na vse kraje. Ostale 3 oči so pa na vihu

Iz spominov na septembersko vstajo primorskega ljudstva

Partizan Marij Vižintin pripoveduje:

ni sta bila dva ranjena. Vrnili smo se na komando, ki se je nastanila blizu Bukovice. Komandant Stjenka nas je pohvalil.

22. septembra 1943. smo šli zopet v napad. Ob šestih zjutraj smo odrinili s hriba in začeli napadati. To pot je izvršil napad Stjenkov bataljon. Nemci so nas zapazili, ko smo dosegli ravnilo. Začeli so streljati na nas s topovi in mitraljezi. Mi pa smo šli proti njim v strelcih. Na povelje tov. Stjenka, naj vzdržimo boj brez umika, sem takoj skočil z mitraljezom nekaj metrov naprej in jurišal na Nemce. Tako smo se približali sovražniku na sto metrov razdalje. Tedaj sem začutil močan sunek v desno ramo; ranjen sem. Dva tovariša sta me odnesla v neko hišo, kjer je bilo že 15 ranjenec. Bolničarke so mi nudile prvo pomoč. Ob 1. uri popoldne so prihrumeli Nemci s tanki. Približali so se nam na 50 m. Začeli smo se umikati — a zaradi težkih ran nisem mogel bežati. Nemci so me vdrugič ranili in to pot s kroglo dum-dum v desno

nogo. Ujeli so me in mi s pištolo grozili z ustrelitvijo. Pretepli so me, da sem padel v nezavest. Nezavestnega so me vrgli v hišo, ki so jo takoj prižgali. Hudo mi je bilo, ker sem videl pred seboj smrt... Izvil sem se iz dima in plamena, zlezal skozi okno in se zakotalil par metrov nižje po hrbtu. Prav blizu mene so Nemci streljali za partizani, ki so se umikali. Bil sem ves v krvi. Nemci pa so mislili, da sem ta čas že zgorel v hiši. Komaj sem čakal noči, da bi se skušal kam umakniti. Več ur sem bil na istem mestu in skelela me je rana na nogi, ki mi jo je dum - dum razbila. Ko se je znočilo, sem se splazil po štirih po hribu sv. Marka. Do polnoči sem se mučil po hribu in dež je bil name. Ko sem dospel na polovico hriba, ma je zapazila naša patrula in se ustavila. Nisem mogel govoriti. Tovariši so me prišli in nesli dve uri daleč. Tam so me obvezali in položili na slamo. Naslednjega dne so mene in neko ranjeno tovarišico nesli dalje. Na poti smo našli voz, s ka-

terim so naju peljali do Prvačine. Sem je prišla avtoambulanta in naju peljala v bolnico v Lokavec. V tej bolnici sta bila dva zdravnik, dr. Peter iz Maribora in neki italijanski zdravnik iz Neaplja. Oba sta nama dajata poguma in upanje na skorajšnje ozdravljenje. Pet mesecev nisem mogel hoditi. Tudi tovarišice iz Lokavca so požrtvovalno stregle bolnikom in jim prinašale priboljškov.

Že čez tri dni so Nemci vdrli s tanki v Ajdovščino. V bolnici nas je bilo 30 težko ranjenih partizanov. Na razpologo je bila avtoambulanta s 6imi avtomobili, a bilo je treba z njimi prenesti tudi vso zdravniško opremo. Neka tovarišica je prinesla vest, da so Nemci že v Ajdovščini. V tej naglici sem splezal iz bolnice in na poti so me položili v avtoambulanto; peljali so nas proti Predmeji. V avtoambulanti nas je bilo 6 in težko smo prenašali bolečine od ran. Na Predmeji smo zvedeli, da gre do Nemci z vso silo za nami. Nadaljevali smo umik proti Colu, kamor smo prišli ob osmih zve-

čer, končani od naporov in bolečin. V neki dolini smo si postavili šotor in prebili noč. Naslednje jutro so bili Nemci na Predmeji in takoj začeli s prodiranjem proti Colu. Mi pa smo se pripravljali spet na umik. Zadnji sem stopil v avtoambulanto. Že smo slišali odmeve nemških strojin. Umikali smo se po kolovozni poti do noči, tedaj smo se ustavili sredi gozda, ker ni bilo nobene poti naprej. Drugo jutro ob petih so že švigale rakete v bližini in slišali smo ropotanje nemških strojin le par sto metrov v daljavi; Nemci so se bližali in mi bolniki smo čakali na smrt. Med borbo je prihitelo k nam 15 tovarišev, ki so nas v naglici ponesli čez hrib. Takoj za tem so bili Nemci že pri naši avtoambulantni, kjer so zajeli štiri ranjene tovariše in jih ubili. Jaz sem bil skrit med dvema skalama le kakih deset metrov vstran in sem se tako rešil.

Ostal sem invalid. Partizanska borba pa se je nadaljevala do zmage nad italijanskim in nemškim fašizmom. Maščevani so bili padli bratje in sestre in tudi jaz sem ostal z vsemi svojimi močmi na strani naroda, ki se bori za pravično stvar.

glave. Jako zanimivi in čudoviti perfektni sta dve tipalnici. Na teh imajo svoj sedež vonj, sluh ter tip. Posebno občutljiv je tip. Izvršuje se potom zelo tankih dlačic, katerih je zelo veliko in so jako gibljive. Učenjaki so sodili po 300—360 kratni povečavi, da je teh tipalnih dlačic 2000 na tipalnici samca ter 13000 na tipalnici delavke. Zakaj pa toliko več pri delavkah? Zato ker delavke rabijo dosti več tega čutila, ker z njegovo pomočjo opravljajo vsa dela v temnem panju, predvsem izdelavo perfektnih šestero-kratnih celic.

Sedaj pa k ustnemu aparatu! Ta aparat je sestavljen iz spodnje čeljusti; čeljusti, jezika in še drugih nekaterih manj važnih delov. Seveda ne smemo te dele pojmovati tako kot na človeku ali na ostalih sesalcih. Čeljusti nimajo druge funkcije kot, da hranijo de likatni jezik, ki je oblikovan kot majhen žleb, tako da se lahko zapira in spremeni v cev, skozi katero čebela vsrkava nektar. Jezik čebele nima take oblike ali posebnega aparata, da bi lahko pčlil ali celo predrl karkoli.

Spodnje čeljusti so pa močne, zaokrožene in popolnoma gladke.

Čebela jih rabi za razne funkcije: tako obdeluje z njimi vosek, odpira rožni venec cvetlic, nosi razne predmete kot n. pr. nesnago iz čebelnjaka ali drugo, zgrabi sovražnike, itd., ne more pa nikakor načeti olupka grozdne jagode ali olupka drugega sadeža prav zato, ker spodnje čeljusti so popolnoma gladke. To lahko storijo ose ali sršeni, ki imajo spodnje čeljusti ostro nazobčane. Kakor vidite nima čebela nobenega organa, s katerim bi lahko načela jagode grozdja, ker se tudi žela ne more posluževati, ker kakor dobro veste bi ji bilo to usodno.

Saj se o tem lahko prepričamo: postavite grozd v panj in opazili boste, da bodo čebele posrkale le tiste jagode, ki so že načete, ne bodo se pa dotaknile popolnoma celih. Kaj iz tega sledi? Čebela se ustavi le na tisti jagodi, ki je že bila ranjena od ose, sršena ali drugih kalamitet in pri tem napravi celo koristno delo, ker vnoveči sladki sok, ki bi sicer šel v zgubo.

Zato, tovariši trtoorejci, ne gledajte na čebelo kot na sovražnika, pač pa kot na iskrenega prijatelja, od katerega se ima prevzeti in egoistični človek mnogo naučiti.

* Mednarodni Rdeči križ je pozval 21 narodov, med njimi tudi Veliko Britanijo in Združene ameriške države, da se udeležijo kongresa mednarodnega Rdečega križa, ki se je pričel te dni v Stockholmu.

* Na Saškem so sovjetske oblasti našle ogromne jame, kjer so nacisti pokopali 200.000 trupel, sovjetskih ujetnikov in izgnancev drugih narodnosti.

* Angleške vojaške skupine nadaljujejo z iskanjem orožja in streliva po Palestini.

* Združene države Amerike so prodale Kitajski za 800 milijonov dolarjev blaga.

* Arabski vrhovni svet se je obrnil do sedmih arabskih vlad, ki naj bi skupno bojkotirali konferenco v Londonu v zadevi Palestine.

* Čeravno so v Indiji ustanovili vlado pod vodstvom Pandita Nehruja, so muslimani z vlado nezadovoljni ter je prišlo ponovno do krvavih izgrediv.

* V Benetkah se je pričelo mednarodno predvajanje filmov. Pokazali bodo približno 30 filmov, ki so jih poslale Italija, Amerika, Sovjetska zveza, Anglija, Francija, Švica in skandinavske države.

* V Bolgariji je stopil v veljavo zakon o obveznem delu za vse one postopače od 16. do 50. leta starosti, ki so zmožni delati. Kdor bi se temu klicu ne odzval, bo zapadel kazni.

* 36 pravoslavnihi duhovnikov v Moskvi je bilo odlikovanih s kolajnami za zasluge.

* David Raymond je objavil v časopisu »Reynolds News« članek, kjer pravi, da ima Sovjetska zveza enako pravico do Dardanel, kakor Angleži do Sueškega in Američani do Panamskega prekopu.

* Dognalo se je, da so tolpe, ki napadajo zavezniška vozila, iz videmske pokrajine. Istotako so prišli na sled tolovajski skupini, ki je pred kratkim odpeljala Andreju Jugu s pašnika na planini pri Volčah tri krave. Policija, ki je bila opozorjena, je zasledovala tatove ter jih je prišla pri Čeda-du.

* Na jugoslovansko poslaništvo v Washingtonu je bil izvršen napad. Neznane osebe so napadle s kamenjem okna jugoslovanskega poslaništva ter razbili eno šipo. Kamen je padel tudi v sobo svetnika jugoslovanskega poslaništva dr. Slavka Baraja. Poslaništvo je protestiralo.

Kdo ga pozna?

V Grčni pri Krombergu leži pokopan tovariš, čigar sliko prinašamo. Kdor bi ga spoznal, je naprošen, da se javi v našem uredništvu.

ZAHVALA

Prosvetno Društvo „Triglav“ iz Bukovice se iskreno zahvaljuje pevskim zborom iz Dornberga, Prvačne, Rihemberka, Vogrškega, Mirna; baletni skupini iz Renč, klaviristini Klavčič Danuški in posebno pa solistu baritonu Arčonu Arnoldu pri nastopu na pevskem koncertu v Bukovici, dne 1. septembra 1946.

Od leve
proti desni:
**RUPNIK,
RÖSENER,
VIZJAK
in HACIN**

NA RUPNIKOVI RAZPRAVI

Tovarišica, ki se je udeležila velikega procesa proti narodnim izdajalcem in zločincem v Ljubljani nam piše:

Nikakor vam ne maram opisati cele razprave, saj ste gotovo že vse to čitali v dnevnem časopisu. Hočem vam opisati samo nekaj vtisov iz te razprave, ki mi bodo ostali neizbrisni.

Vsa dvorana je kazala že na zunaj od sile resno sliko, kakor jo razprava zasluži. Na vzvišenem prostoru je zasedal sodni dvor v uniformah. Povsod so bili razvrščeni mikrofoni in reflektorji. Obtoženci so sedeli na zatožni klopi; nekateri skrušeni in potrti, Roesener je imel skoro do zadnjega junkersko držo, Hacin je ostal do zadnjega cinik, predrzen in lopovski.

Na levi galeriji so zavzeli prostore različni predstavniki, oficirji in drugi. Na desni galeriji so zasedli balkone domači in tuji novinarji, ki so lahko potom slušalk poslušali takojšen prevod v hrvaškem, italijanskem, francoskem in ruskem jeziku. Vso ostalo dvorano so zasedle delegacije iz vseh krajev Slovenije in drugo občinstvo. Poslušalci so bili skrajno disciplinirani in so poslušali tudi dolgotrajne obtožbe in pričanja z neverjetno mirnostjo. Samo večsah, ko so obtoženci le preveč lagali in to v prvi vrsti Hacin, se je slišalo neko pritajeno ogorčenje in vznemirjenje.

Nikoli ne bom pozabila pretresljive izpovedi nekaterih prič. Bilo jih je več sto. Mrzla zona je spreletavala poslušalce, ko so se vrstile priče, ki so opisovale grozodejstva, ki jih je izvršila policija in domobranci pri sv. Urhu in na Turjaku. V črno oblečena mati, ki je izgubila štiri sinove, je med jokom izpovedala predsedniški sodišča, kako so ji domobranci ugrabili sinove. Najmlajši, ves krvav in s polomljenimi kostmi je dahnul materi: »Mamica, tega ne preživim, ubili me bodo. Prosim te skrb, da me pokoplješ tako, da bova skupaj počivala. To je napravila z menoj policija in ne pravi vodja je Hacin«. Obrnila se je proti krvniku, ki je buljil pred se ter povzdignila svoj glas: »Ti pes, kaj so ti napravili otroci, da si jih pomoril? Ali je bilo tu-

di to za srečo domovine?« Mati osmih otrok je pokleknila pred krvoločne domobrnce in s povzdignjenimi rokami je prosila milosti ne zase, marveč za nedolžne sirote. Srca so ostala mrzla, najostudnejša prekletstva so se zila na žrtve. Če so imela dekleta križec na prsih, so jim ga zbili s puškinim kopitom. In ko so žrtve prosile za spovednika, da bi jih spovedal in obhajal so jim pljunili v usta in rekli: tukaj imaš hostijo! Ali pa so norce brili: saj boste še gorke prišle v nebesa!

Ko so neko skupino deklet in fantov peljali v gozd, da jih ustrelje, je ena izmed teh nesrečnic vprašala v vsej grozotni naivnosti, če so jame že izkopane. Pa se zadere nad njo domobranec: »Prokleta k..., še jame ti bomo kopali! Na vrhu boste ležale, naj vas požro psi!« In še in še so se vrstile priče. Izpovedi so bile tako strašne, da je celo dvorano prevzel nemir; ženske so ihtele, si brisale solze, moški so vstajali, kazali pesti... Ko so videle, da sedi obtoženi Hacin s prekrizanimi rokami, hladnokrvno, je ena izmed težko preizkušenih žen stopila pred njega in mu zabrusila v obraz: »Kje imaš mojega moža, vrni mi ga, vrni ga nedolžnim otrokom, ki vsak dan povprašujejo po svojem reditelju«. Poslušalec v razpravi dvorani je zastajala sapa od groze in zgražanja, ko je priča Kumšetova s plastično jasnostjo, živo in presunljivo pripovedovala o oni strašni noči, ko so jo domobrnce zveržili skupaj z nekaterimi tovarišicami obsodile na smrt in ko jih je par ur pred usmrtenjem pod krinko spovedi izpraševal in poval neki duhovnik. Kumšetova je končala: »Danes sem brez matere, oče pa mi je umrl že po prvi svetovni vojni. Prosim sodišče, naj te zločince kaznuje, kakor zaslužijo. Če nas ni bilo škoda, tudi njih ni, ko jim je krivda jasno dokazana«. Tožilec kap. Vivoda prosi sodišče, naj vpraša obtoženega Rupnika, če je bila ta borba za Boga, za narod in za domovino. Predsednik je pozval obtoženega Rupnika, naj pristopi k sodišču. »Kaj pravite k pričevanju tega dekleta?« Rupnik se ni več mogel izmikati. »Da, to je zločin. Pod te-

mi silnimi obtožbami je padel zastor, ne da bi pustil med nami vsemi, ki smo prisostvovali temu procesu, takšne občutke, da nas je v gotovih trenutkih kar dušilo v grlu. Sodba je popolnoma odgovarjala željam in zahtevam ljudstva.

Zadnje vesti

Ker je Vrhovno sodišče J.A. potrdilo v celoti sodbo vojaškega sodišča IV. armade in ker je Prezidijski Ljudske skupščine FLRJ odbil prošnje za pomilostitev obsojenih Roesenerja in Rupnika, je bila dne 4. septembra 1946. izvršena smrtna kazen z obešenjem obsojenih Roesenerja in Hacin in smrtna kazen s streljanjem obsojenega Rupnika.

Popis slepih in slabovidnih v Slovenskem Primorju

Skrb za našo mladino zavzema vedno širši obseg. Za polnočutno mladino skrbe ljudske šole. Od januarja t. l. deluje z velikim uspehom v Portorožah gluhonemnica za Slovensko Primorje. Naša oblast pa namerava v doglednem času otvoriti zavod za slepe in slabovidno mladino. Posebno pozornost bo posvetila oni mladini, ki je oslepla med vojno, ali je po nesreči oslepla ali pa jim je kaka bolezen povzročila slepoto. Vsi ti otroci so potrebni šolanja in vzgajanja v zavodih za slepe, ker je za nje prenehalo normalno šolanje. Potrebni so prešolanja in preusmeritve v one poklice, ki so jim dostopni. Močno slabovidni otroci ne morejo uspešno slediti pouku v ljudski šoli ter večkrat po več let obiskujejo en razred, zato tudi oni spadajo v oddelek za slabovidne. Vsi okrajni prosvetni odseki oz. komisije naj izvrše v teku enega meseca popis vseh slepih, oslepljenih in slabovidnih v svojem okraju. Potrebno je, da zberejo sledenče podatke: ime in priimek, rojstni podatki, oče in mati, njih poklic, družinsko in premoženjsko stanje in bivališče. Pri kasnejši oslepelih otrocih je treba navesti zadnji razred ljudske šole, pri starejših slepih pa zavod, v katerih so se šolali in poklic, ki ga

izvršujejo. Pri vseh naj se navedejo vzroki oslepelosti oz. slabovidnosti. Poimenske seznaje z vsemi gornjimi podatki naj prosvetni odseki oz. komisije pošljejo direktno na referenta za šolstvo za posebno vzgojo pri PNOO, tov. Rupnika Vinka, ravnatelja gluhonemnice za Slovensko Primorje v Portorožah (Istra).

Tečaj slovenskega jezika v Gorici

Vpisovanje v tečaj slovenskega jezika se vrši vsak dan od 10.—12. ure predpoldne v Ljudskem domu - v sobi št. 5, II. nadstropje - desno, kjer dobite tudi vse druge informacije.

Koledar Gregorčičeve založbe

Gregorčičeva založba v Trstu, ul. San Vito 17-I. bo tudi letos izdala svoj koledar za leto 1947.

Koledar bo precej obsežnejši kot njegov predhodnik za leto 1946. in ga bo vsestransko prekašal.

Vabimo vse krajevne ljudske odbore in vsa prosvetna društva v coni »A« in »B«, naj imenujejo vsaj enega poverjenika za vsak okraj, da ne bo ostala niti ena slovenska hiša na Primorskem brez našega koledarja.

Vse stare in nove poverjenike prosimo, naj nam takoj sporočijo svoje naslove, da jim pošljemo podrobna navodila za nabiranje naročnikov.

Primorskemu ljudstvu — Primorski koledar!

Drobne novice

* Od 9. do 12. septembra se bo vršil šahovski turnir med najboljšimi igralci Sovjetske zveze in Združenih držav Amerike.

* Bolgarsko ljudstvo se pripravljalo, da bo 8. septembra glasovalo za ljudsko republiko, ki mu bo prinesla blagostanja in odvrže monarhijo, katera je privredila Bolgarijo v nacionalno katastrofo.

IZHAJA ENKRAT NA TEDEN — Urednik: J. KRISTIJAN BAVDAŽ — Za list odgovarja: ALOJZ BUDIN — Uredništvo in uprava: GORICA, »Ljudski dom« pritličje — Izdaja lista je odobrena od A. I. S. Tisk KATOLIŠKE TISKARNE v Gorici — Najemnik: »Primorski dnevnik«